שיהו חולצות ולא מתייבמות לא הספיקו לגמור את הדבר עד שנטרפה השעה א"ל רשב"ג מה נעשה להם לצרות הראשונות מעתה אי אמרת בשלמא עשו היינו דקאמר מה נעשה אלא אי אמרת לא עשו מאי מה נעשה אמר רב נחמן בר יצחק לא נצרכה אלא לצרה עצמה ומה נעשה הכי קאמר הנך צרות דב"ה לב"ש היכי נעביד להו ליחלצו מימאסי אגברייהו וכי תימא לימאסן [א]דרכיה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום ת"ש [א]דא"ר טרפון [ב]תאבני מתי תבא צרת הבת לידי ואשאנה והא תאבני קאמר לאפוקי מדרבי יוחנן בן נורי ת"ש מעשה בבתו של רבן גמליאל שהיתה נשואה לאבא אחיו ומת בלא בנים וייבם רבן גמליאל את צרתה ותסברא רבן גמליאל מתלמידי ב"ש הוא אלא שאני בתו של רבן גמליאל דאילונית הואי הא מדקתני סיפא אחרים אומרים בתו של רבן גמליאל אילונית היתה מכלל דתנא קמא סבר לאו אילונית היתה הכיר בה ולא הכיר בה איכא בינייהו ואיבעית אימא כנס ולבסוף גירש איכא בינייהו איבעית אימא יש תנאי בביאה איכא בינייהו מתיב רב משרשיא [ג]מעשה בר' עקיבא שליקט אתרוג באחד בשבט ונהג בו ב' עשורין אחד כדברי ב"ש ואחד כדברי ב"ה ש"מ עשו ר' עקיבא גמריה אסתפק ליה ולא ידע אי ב"ה באחד בשבט אמור או בט"ו בשבט אמור מתיב מר זוטרא [ד]מעשה וילדה כלתו של שמאי הזקן ופיחת את המעזיבה וסיכך על גבי מטה בשביל קטן ש"מ עשו התם הרואה אומר לאפושי אויר קעביד מתיב מר זוטרא [ה]מעשה בשוקת יהוא שהיתה בירושלים והיתה נקובה למקוה וכל טהרות שהיו בירושלים נעשים על גבה ושלחו בית שמאי והרחיבוה שבית שמאי אומרים עד שתיפחת ברובה ותנן [ו]עירוב מקואות כשפופרת הנוד בעובייה ובחללה בשתי אצבעות חוזרות למקומן שמע מינה עשו התם

הרואה

שיהו חולצות. ויצאו לשוק בהכשר לדברי הכל: **מה נעשה לצרות הראשונות.** שנתייבמו ובניהם ממזרים אם נגמור הלכה שלא יתייבמו: **לצרה עצמה.** ולצרות דב"ה שניסאו לשוק קאי והאי ומאי נעשה לאו אבנים קאי דהא אפי' לב"ש כשרים לקהל אלא אצרה עצמה: **רבי טרפון.** מתלמידי ב"ש היה: **מתי תבא צרת הבת.** מאחי לידי: **ואשאנה.** אייבם אותה כדברי ב"ש: **ואשיאנה.** לשוק כדברי ב"ה: **והא תאבני קאמר.** ואם כב"ה מה חידוש כ"ע הכי נהגו: **לאפוקי מדר' יוחנן בן נורי.** דאמר תקנתא דחולצות: **מתלמידי ב"ש הוא.** בתמיה והלא מבני בניו של הלל הוא: **אילונית היתה.** ותנן (ז) או שנמצאו אילונית צרותיהן מותרות: ה"ג **הכיר בה ולא הכיר בה איכא בינייהו.** ול"ג אלא לת"ק דוקא דלא הכיר בה הוא דהוי מקח טעות אבל הכיר בה צרתה אסורה ולאחרים אפי' הכיר בה מותרת דקתני היתה ולא קתני נמצאת: **כנס ולבסוף גירש איכא בינייהו.** לת"ק על ידי שגירש אחיו את בתו קודם מיתה אע"פ שכבר כנס הנכרית והיו צרות זו על זו מותרת הואיל וגירש את הערוה לבסוף ולאחרים הואיל וכנס את הנכרית קודם גירושין דערוה אסורה. אלא בתו של ר"ג אילונית היתה: **יש תנאי בביאה.** הכונס אשה על תנאי שאין עליה מומין או נדרים ונמצא שיש עליה לת"ק מהני תנאי והוי מקח טעות ותנאי היה לו לאחיו של ר"ג בבתו ולא נתקיים הילכך לאו אשתו היא וצרתה מותרת ואחרים סברי דאין תנאי מועיל בביאה דכיון דבעיל אחולי אחיל כדאמרינן בכתובות בהמדיר (ד' עג.) אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות אלא משום דאילונית היתה: **באחד בשבט.** ושנה שניה הנכנסת לשלישית היתה ונהג בה שני עישורין מעשר שני כב"ה דאמרי ט"ו בשבט ר"ה לאילנות ואכתי שניה היא ומעשר עני כב"ש דאמרי בא' בשבט ר"ה לאילנות ושלישית היא: **מעזיבה.** טיח טיט שעל התקרה: **בשביל קטן.** דסבירא ליה לשמאי קטן הצריך לאמו חייב בסוכה: **שוקת.** אבן חלולה שתחת צנור המקלח מים מן ההר והיתה נקראת שוקת יהוא: **נעשים על גבה.** מטבילים בתוכה ואין בה מ' סאה אבל מקוה שלם היה במים שבצדה ומתערבין ממעיין השוקת (ח) דרך נקב כשפופרת הנוד: **הרחיב לו את הנקב.** הרחיבו ופיתתו רוצה לערב המקוה יפה: **עירוב מקואות.** מקוה חסר שבצד מקוה שלם ומתערבים המים דרך חריץ ונקב. ושיעור הנקב לצרף המקואות ולהכשיר החסר: **כשפופרת הנוד.** קנה שנותנים בפי הנוד שיהא שיעור חלל החריץ כעוביה וחללה של שפופרת דהיינו כשתי אצבעות: **חוזרות למקומן.** מתהפכות בחלל הנקב בריוח. והיינו כבית הלל אבל לבית שמאי עד שתפחת רובה:

הרואה

דשכן היא עצמה מתחללת וי"ל דלר' יהושע איצטריך היא תועבה ואין בניה תועבין דלא תימא בניה תועבין משום דכתיב בה טומאה כעריות ואפי' לרבנן דרבי יוסי בן כיפר דמוקמי לה (לעיל ד' יא:) אסוטה הא אמרן דאין מקרא יוצא מידי פשוטו ואפילו למ"ד כין דאיתעקר איתעקר מ"מ איצטריך היא תועבה דלא תימא אמחזיר גרושתו נמי קאי ועוד דאיצטריך ליה היא למעוטי דלא תדרוש מלשון תועבה שבניה תועבין וקצת קשה דקאמרי' לקמן דבעו מר' יהושע בני צרות דב"ה לב"ש מהו למאי נפקא מינה למיפסל ולד מחזיר גרושתו והיכי איכא למיפסל מינה דלמא ולד מחזיר גרושתו יש לפסול מטעם טומאה דכתיב בה או משום תועבה ואי נמי בני יבמה לשוק פסולים יש להכשיר בני מחזיר גרושתו דהיא תועבה ואין בניה תועבין איכא למימר דאתא למידק דיבמה לשוק בניה תועבין וי"ל דאינהו לא מסקי אדעתייהו הנך דרשות ולא בעו אלא אי אמרינן ק"ו גבי יבמה לשוק או לא: **ונהג בו שני עשורין.** בירושלמי מפרש דהפריש מעשר שני ופדאו וחלק המעשר לעניים והמעות אכל בירושלים:

גמריה איסתפק ליה. הוה מצי למימר וליטעמיך היכי עביד כחומרי דמר וכחומרי דמר והכתיב (קהלת ב) הכסיל בחשך הולך דהכי פריך עלה בפ"ק דעירובין (דף ז.) ובפ"ק דר"ה (דף יד:):

וסיכך על גבי מטה ש"מ עשו. מכאן משמע דמ"ד לא עשו אפי' היכא דב"ש לחומרא היו עושים כב"ה לקולא:

עירוב מקואות בשפופרת הנוד כו'. וא"ת והא תנן במס' טהרות (פ"ח מ"ט) ומייתי לה בריש פ"ב דגיטין (דף טז. ושם) הנצוק והקטפרס ומשקה טופח אין חיבור לא לטומאה ולא לטהרה אבל טופח להטפיח חיבור ואמר ר"ת דנקב בעינן כשפופרת הנוד אבל במים הבאים תוך הנקב סגי בטופח להטפיח ואין נראה לר"י דתנן במס' מקואות בפ' ששי (מ"ט) כותל שבין ב' מקואות שנסדק לשתי מצטרף לערב אין מצטרף עד שיהא במקום אחד כשפופרת הנוד רבי יהודה אומר חילוף הדברים נפרצו זה לתוך זה על רום כקליפת השום על רוחבו כשפופרת הנוד משמע דלמעלה כשאין דבר מפסיק צריך שיהא צף על רומו כקליפת השום וברוחב שפופרת ולא סגי בטופח להטפיח ובנקובה זו לזו ומפסיק הכותל משמע דצריך מים כשפופרת ועוד דאם אין במים הבאים דרך הנקב אלא טופח להטפיח אין כאן נקב רוחב מים כשפופרת שאין הנקב מרובע אלא עגול כדקאמרינן כשתי אצבעות חוזרות למקומן אלא ודאי נקב מלא בעינן וכשצפין למעלה סגי בקליפת השום כרוחב שפופרת ונראה לר"י דההיא דנצוק וקטפרס לא לענין חיבור מקואות איירי אלא לענין השקה דאם יש כאן מים טמאים ומשיקן בנהר ומחברן ע"י נצוק וקטפרס ומשקה טופח אין חיבור אבל בטופח להטפיח הוי חיבור והשתא הוי לטהרה דומיא דלטומאה ובהדיא מיתנייא לענין השקה במס' טהרות בסוף פרק שמיני ובריש פרק שני דגיטין (דף טז. ושם) מסיק עלה דלמא לענין מקואות ורבי יהודה היא מכלל דעד השתא לא הוי מוקי לה לענין מקואות והשתא נמי דמוקי לה לענין מקואות מוקי לה דוקא כר' יהודה אבל לרבנן לא הוי חיבור בטופח להטפיח ולר' יהודה נמי טופח להטפיח לא הוי חיבור אלא משום גוד אחית כההיא דאם היו רגליו נוגעות במים דאיירי בה רבי יהודה אבל היכא דלא שייך גוד אחית כמו בקרקע שוה לא הוי טופח להטפיח חיבור אלא בעי מים צפים כקליפת השום וכן משמע דנפרצו זה לתוך זה על רום כקליפת השום אתי כרבי יהודה דהוזכר שם ברישא ומה שקשה על זה בכל שאר הדבור פרשנו פרק שני דגיטין ואין להאריך כאן:

אמר

מסורת הש"ס

א) [תוספתא פ"א], ב) גי' רש"ל תאבנה אני [וכ"ה בתוספתא], ג) עירובין ז., ר"ה יד., ד) סוכה כח., ה) מקואות פ"ד מ"ה ע"ש, ו) חגיגה כב: מקואות פ"ו מ"ג, ז) [לעיל ב:], ח) כפ"א: מי המעיין והשוקת.

* * *

תורה אור השלם

א. דְּרָכֶיהָ דַרְכֵי נֹעַם וְכָל נְתִיבֹתֶיהָ שָׁלוֹם: משלי ג יז

* * *

מוסף רש"י

שליקט אתרוג. פירות אילן אתרוג (ר"ה יד.) כל האילן קרוי אתרוג (עירובין ז.). ונהג בו ב' עשורין. מעשר שני כשנה שניה ומעשר עני כשנה שלישית, שהיתה שניה נכנסת לשלישית (ר"ה שם). שניה יוצאה ושלישית נכנסת הואי, שנה שניה לשמיטה מעשר ראשון ושני, והשלישית מעשר ראשון ומעשר עני (עירובין שם). אחד כדברי ב"ש. דאמרי באחד בשבט ראש השנה לאילן וכבר נכנסת שלישית (שם). שאמרו נתחדשה שנה וכבר נכנסת שלישית משתחילה (ר"ה שם). ואחד כדברי ב"ה. האומרים לא נתחדשה שנה עד חמשה עשר בו (שם). דאמרי עד חמשה עשר בו לא הוי ראש השנה ועדיין שניה היא (עירובין שם). עירוב מקואות. מקוה חסר נגד מקוה שלם ולהכשיר ביניהן המחובר (חגיגה כא.). כשפופרת הנוד. אם יש ברחבו כשפופרת הנוד, קנה שנותנין בפי הנוד של עור (שם). כשתי אצבעות חוזרות למקומן. שאדם יכול לגלגל בתוך חללו ב' אצבעות לכל צד הוי עירוב (שם).

עין משפט נר מצוה

נט א מיי' פ"ח מהל' מקואות הלכה א סמג עשין רמח טוש"ע י"ד סי' רא סעיף מ וסעיף נב:

* * *

תוספות ישנים

ת"ש ר' טרפון אומר תאבני מתי תבא צרת הבת לידי ואשאנה אלמא עשו ב"ש כדבריהם. ומשני ואשיאנה לאחרים כב"ה. והא תאבני קאמר [ופי"ה] ואין זה חדוש לעשות כב"ה דפשיטא דהלכה כב"ה בכל מקום. ולא נהירא דמאי פריך הלא אשמעינן חדוש להורות דלא כב"ש שהרי ר' טרפון מתלמידי ב"ש הוא. לכך נראה דגרסינן אפכא מ"ש תאבני מתי תבא צרת הבת לידי ואשאנה אלמא לא עשו וכו' ומשני אימא ואשיאנה כב"ש. והא תאבני קאמר ואין זה חדוש לעשות כמו רבו ומשני לאפוקי מדר' יוחנן וכו': ונהג בו שני עשורין וא"ת והא אמרינן המרבה במעשרות מעשרותיו מקולקלים מפו' שהמעשר הוא טבל והכא נמי איכא טבל בנויהן. וי"ל דמפריש על תנאי ואומר אם זה מעשר עני הרי הוא לעניים ואם זה מעשר שני הרי הן מחוללין על מעות הללו והמעות יעלם לירושלים ויקנה מהן צרכי סעודה וכן יעשה משני העשורין (א):

(א) ליתו מיגן דכעושה כסדר הוה כחד מעשר שני וכ"מ בתוס' כאן בשם ירושל' ואולי דט"ס נפל בכאן וצ"ל וכן יעשה בכל שני עישורין ועדיין צ"ע.

* * *

תוס' חד מקמאי

תנן התם במסכת מקואות פ"ד השוקת שבסלע אין ממלאין בה ואין מקדשים בה ואין מזין הימנה ואינה צריכה צמיד פתיל ואינה פוסלת את המקוה היתה כלי וחברתה בסיד ממלאין בה ומקדשין בה ומזין הימנה וצריכה צמיד פתיל ופוסלת את המקו' נקובה מלמטה או מן הצד אם אינה יכולה לקבל המים כל שהוא כשרה כמה יהא בנקב כשפופרת (הנוד). תני אר"י בן בתירא מעשה בשוקת יהוא שהיתה בירושל' כתבתי משנה זו מפני שהיא בקצת פירושי ר"ש ז"ל על לא נכון: